

Pastaraisiais metais visame pasaulyje dėl pandemijos susidariusi situacija skatina ieškoti naujų sprendimų įvairiose gyvenimo srityse. Ne išimtis ir patyčių prevencija mokyklose. Ilgėjanti kasdien internete praleidžiamo laiko trukmė didina riziką, kad moksleiviai patirs arba prisidės prie elektroninių patyčių. Dėl to svarbu žinoti ir dar kartą prisiminti, kas yra elektroninės patyčios, kaip jas laiku atpažinti ir tinkamai reaguoti.

Elektroninės patyčios

Elektroninės patyčios vyksta internete, socialiniuose tinkluose, susirašinėjimo, žaidimų, mokymosi ar kitose virtualiose platformose. Tai toks elgesys, kurio tikslas – kitą išgąsdinti, supykdyti, sugėdyti, tyčia įžeisti, pažeminti. Vykstant elektroninėms patyčioms matoma jėgų persvara, net ir vieną kartą paskelbta informacija gali pasiekti didelį ratą žmonių bei elektroninėje erdvėje išlikti ilgą laiką, tad jas patiriančiajam sunku apsiginti ar jas sustabdyti.

Elektroninių patyčių pavyzdžiai yra: melo, šmeižto, nuotraukų, kuriomis siekiama kitą sugėdinti, skelbimas socialiniuose tinkluose; įžeidžiančių žinučių siuntimas susirašinėjimo platformose; anketos kito asmens vardu sukūrimas ir ja naudojantis šmeižiančių žinučių, komentarų, nuotraukų skelbimas ir pan.

Tad ką daryti susidūrus su elektroninėmis patyčiomis?

Remiantis Olweus patyčių prevencijos programa, susidūręs su patyčiomis vaikas turi kreiptis į suaugusįjį ir jam apie tai pranešti. Pravartu suprasti, kad ne kiekvienas suaugusysis ir ne visuomet gali iškart žinoti, ką daryti ar kaip elgtis patekus į šią keblią padėtį. Vis dėlto, jei jis iškart ir negali išspręsti patyčių situacijos, kartu ieškoti išeičių bus lengviau ir drąsiau.

Jei patyčios vyksta socialinėse platformose, Jungtinių Tautų vaikų fondas (UNICEF¹) rekomenduoja užblokuoti žmogaus ar žmonių, kurie tyčiojasi, paskyras, o apie patiriamas patyčias pranešti asmenims, kurie atsakingi už konkrečios socialinės platformos turinį ir tai, kas ten vyksta. Pranešti apie patyčias svarbu ir tais atvejais, kai vaikas patyčių situacijoje yra tik stebėtojas, kadangi kartais patyčios vyksta uždaroje socialinėse platformose, prie kurių nė vienas suaugusysis prisijungti negali, ir tik vaikai gali papasakoti apie patyčių atvejus. Taip pat, susidūrus su patyčiomis elektroninėje erdvėje, naudinga rinkti patyčių atvejo įrodymus – nuotraukas, ekrano kopijas – kad sprendžiant patyčių atvejį būtų paprasčiau parodyti ir įrodyti, kas tuo metu vyko.

Galiausiai, svarbu paminėti, kad vien pasitraukimas iš socialinių platformų, kuriose susiduriama su patyčiomis, – ne pati geriausia išeitis. Tik pranešus apie patyčių atvejus suaugusiesiems ir tokiu būdu bandant jas sustabdyti galima prisidėti prie draugiškesnės ir saugesnės elektroninės erdvės kūrimo visiems.

Derėtų neužmiršti, kad socialinių platformų administratoriai įpareigoti užtikrinti vartotojų saugumą, tad pranešantis žmogus gali nesijaudinti (neišgyventi) dėl to, kad bus identifikuotas tu, kurie tyčiojasi.

¹ Cyberbullying: What is it and how to stop it. What teens want to know about cyberbullying. Prieiga internete: <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>

OLWEUS
LIETUVA

Svarbu užkirsti kelią patyčioms dar joms neprasidėjus. Tad, norint išvengti netinkamo socialiniuose tinkluose pateiktos informacijos naudojimo, rekomenduojama imtis šių veiksmų:

- Prieš paskelbiant informaciją – labai gerai pamąstyti, ar ji tinkama. Didelė dalis internete skelbiamos informacijos ten išlieka ilgus metus, ir net jei šiuo metu ji atrodo nekenksminga, po daugelio metų gali turėti neigiamos įtakos.
- Daugumoje socialinių platformų leidžiama nuspręsti, kas gali stebėti asmeninį profilį, siųsti žinutes ar komentuoti Jūsų skelbiamą informaciją. Socialinių tinklų privatumo nuostatose pasirinkus, kad siųsti žinutes ir stebėti asmeninį profilį gali tik tie žmonės, su kuriais norisi bendrauti, galima prisidėti kuriant saugią ir draugišką aplinką.
- Ne visuomet ir ne visa informacija norisi dalintis su kiekvienu. Tokiais atvejais patartina skelbiamą informaciją *paslėpti*, pasirenkant ratą žmonių, kurie *mato* arba *nemato* jūsų skelbiamą informaciją.
- Jei kažkurio žmogaus profilio nesinori užblokuoti ar pašalinti, nors jis linkęs rašyti netinkamus komentarus Jūsų profilyje, tokiu atveju, dalyje socialinių platformų galima pasinaudoti nuostata, kad jų skelbiama informacija Jūsų profilyje būtų matoma tik jiems patiems ir Jums. Tokiu būdu, neblokuojant bei nepašalinant žmogaus profilio, galima išvengti, kad jo netinkamus komentarus Jūsų asmeniniame profilyje skaitytų kiti.
- Apie pastebėtus netinkamus ar nederamus komentarus, žinutes ar nuotraukas reikia pranešti socialinių tinklų administratoriams, kad jie kuo greičiau būtų pašalinami. Toks elgesys prisidėtų prie visiems draugiškesnės aplinkos internete kūrimo.

Jei nerimaujate dėl to, kad užblokavus ar apribojus netinkamai besielgiančio žmogaus profilio galimybes, apie kurį pranešite administratoriams, šis įsižeis dėl tokio jūsų sprendimo, svarbu žinoti, kad dažniausiai socialiniuose tinkluose tokia informacija laikoma konfidencialia, tad žmonėms apie tai nepranešama. Socialinių tinklų administratoriai turi užtikrinti Jūsų saugumą.

Naudingos nuorodos

Smurto ir patyčių prevencijos mokantis nuotoliniu būdu rekomendacijos (žr. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/11/Elektronines-patycios.-04-08.pdf).
Leidiny „Elektroninės patyčios ir jų prevencija“ (Mažionienė, Povilaitis ir Suchodolska, 2012), kuriame apžvelgiami elektroninių patyčių ypatumai, privatumas elektroninėje erdvėje ir išskiriamos rekomendacijos šiais klausimais (žr. https://www.bepatyciu.lt/media/files/downloadable/elektronines_patycios_perziurai_galutinis_FcYPqOY.pdf).
Šiame tinklalapyje išskirtas elektroninių patyčių apibrėžimas bei tokio elgesio pavyzdžiai (žr. https://www.bepatyciu.lt/ vaikams/apie-patycias/apie-elektronines-patycias/).
Vaikai ir paaugliai imlumu technologijoms dažnai lenkia suaugusiuosius. Tačiau virtuali erdvė, kuri traukia juos sąveikiomis pramogomis ir bendravimo galimybėmis, kelia ir nemažai grėsmių. Iniciatyvos „Augu internete“ tikslas – būti visapusių patarėju interneto saugumo klausimais tėvams, mokytojams ir tiems, kurie „auga“ internete (žr. https://www.auguinternetė.lt).
Platus informacijos, naudingos ruošiantis pamokoms apie patyčias, pasirinkimas. Aptariamoms tokios temos kaip privatumas, nuotraukos internete, socialiniai tinklai, patyčių juose stabdymas, netinkamo turinio internete atpažinimas, mokymasis saugiai naudotis telefonu ir kaip saugotis apgaulių internete (žr. http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/).
Straipsnis, suteikiantis daugiau informacijos apie tai, kaip saugiai naudotis internetu, siaučiant koronaviruso pandemijai (žr. https://www.draugiskasinternetas.lt/kaip-saugiai-naudotis-internetu-siauciant-koronaviruso-pandemijai/).
Šiame tinklalapyje yra 10 naudingų saugaus interneto vaikams taisyklių (žr. http://www.klausiavaikai.lt/saugiai-internete-ka-reikia-zinoti-vaikams/).
Aprašoma, kas yra elektroninės patyčios, kaip elgtis su jomis susidūrus bei į ką galima kreiptis pagalbos elektroninių patyčių atveju (žr. https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1155356/specialistai-ispeja-mokykloms-keliantis-i-interneta-auga-patyciu-internete-rizika).
Šiame tinklalapyje galima rasti daugiau informacijos apie tai, kas yra elektroninės patyčios (žr. https://www.vaikulinija.lt/ieskantiems-pagalbos/tevams/naudinga-informacija/elektronines-patycios/#sidebar).
Patyčios. Ką gali padaryti tėvai? (žr. https://www.vaikulinija.lt/ieskantiems-pagalbos/tevams/naudinga-informacija/patycios-ka-gali-padaryti-tvai/#sidebar).
Tinklalapis, supažindinantis su elektroninėmis patyčiomis. Čia galima rasti reikalingos medžiagos bei mokomųjų filmų, naudingų vedant klasių valandėles (žr. http://cyberhelp.eu/lt/introduction/what_is).

Naudingi kontaktai

- **Švarus internetas**

Jei internete susidūrėte su vaikų seksualiniu išnaudojimu, smurtu ar patyčiomis, pornografija, narkotinių medžiagų platinimu, rasinės ir tautinės nesantaikos kurstymu ar panašiai, apie tai nedelsiant galite pranešti Interneto karštąja linija, kuri įkurta Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyboje (RRT). Prieiga internete: <https://svarusinternetas.lt/pranesk/1>.

- **„Tėvų linija“**

Psichologų konsultacijos telefonu tėvams, įtėviams, globėjams, seneliams.

Veikia darbo dienomis nuo 9.00 iki 13.00 val. ir nuo 17.00 iki 21.00 val. paskambinus nemokamu anoniminiu numeriu (+370 800 900 12) galima pasikonsultuoti su profesionaliu psichologu rūpimais vaikų auklėjimo klausimais. Prieiga internete: www.tevulinija.lt.

- **VšĮ „Vaikų linija“**

Emocinės paramos tarnyba vaikams ir paaugliams, teikianti nemokamą ir anoniminę pagalbą telefonu bei internetu. Pokalbiai su „Vaikų linijos“ konsultantais – nemokami ir konfidencialūs. Veikia kasdien 11.00–23.00 val., tel. 116 111 arba www.vaikulinija.lt. Taip pat prisiregistravus interneto svetainėje www.vaikulinija.lt (skiltyje „Pagalba internetu“) galima parašyti laišką.

- **VšĮ „Jaunimo linija“**

Viena didžiausių Lietuvoje veikiančių nemokamos emocinės paramos telefonu ir internetu tarnyba, kurios darbuotojams galima skambinti visą parą veikiančiu nemokamu telefono numeriu +370 800 288 88 arba bendrauti internetu (<https://www.jaunimolinija.lt/lt/>) darbo dienomis ir šeštadieniais nuo 18.00 iki 22.00 val.

- **VšĮ „Paramos vaikams centras“**

Paramos vaikams centras teikia profesionalią kompleksinę pagalbą vaikams ir šeimoms. Prieiga internete: <http://www.pvc.lt/lt/>.